

LIEGUMS PERSONAI IZCEĻOT NO VALSTS DRAUDU NOVĒRŠANAS NOLŪKĀ: TIESISKĀ REGULĒJUMA PAMATOJUMS UN ĪSTENOŠANAS ASPEKTI

PROHIBITION ON LEAVING NATIONAL TERRITORY TO PREVENT THREATS: JUSTIFICATION OF THE LEGAL FRAMEWORK AND IMPLEMENTATION ASPECTS

Ērika Krutova, *Dr. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes vieslektore,
Valsts policijas koledžas docente

Summary

Since joining the European Union and the Schengen Area, the national legal framework has been supplemented by provisions, whose necessity has not always been sufficiently discussed and understood by the executive. Both legislative amendments and new regulations in the national framework were needed in order to implement the requirements of Regulation 2018/1862 of the European Union.

The aim of this publication is to raise awareness of law enforcement officials about the right to prevent a vulnerable person from leaving the Republic of Latvia by examining the nature of alerts that can be placed in the Schengen Information System on vulnerable persons who should be prevented from travelling, assessing the need for the alert, decision-making procedures and criteria.

The main conclusion of the study is that alerts on vulnerable persons who should be prevented from travelling should be perceived as a tool to guarantee the protection of the area of freedom, security and justice. At the same time, it notes that decisions on exit bans affect individuals and society as a whole, as well as human rights.

Atslēgvārdi: Šengenas informācijas sistēma, policijas sadarbība, neaizsargātā persona, izceļošanas aizliegums

Keywords: Schengen Information System, police cooperation, vulnerable person, exit ban

Ievads

Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā un pievienošanās Šengenas zonai nacionālais tiesiskais regulējums tiek papildināts ar normām, kuru ieviešanas nepieciešamība ne vienmēr ir pietiekami izdiskutēta un saprotama izpildītājiem, līdz ar to normu piemērošana nav efektīva un dažkārt nesasniedz ieviešanas mērķi. Savukārt jaunu

normu atšķirīgā interpretācija var novest pie ilgstošām tiesvedībām un cilvēktiesību pārkāpumiem. Pētījuma aktualitāte pamatojama ar faktu, ka 2023. gada 7. martā tika atjaunināta Šengenas informācijas sistēma (turpmāk arī – SIS), paredzot uzlabot funkcionalitāti un iespējas veidot jaunu kategoriju brīdinājumus.

Šīs publikācijas mērķis, pētot Šengenas informācijas sistēmas brīdinājumu būtību, kurus var ievietot par neaizsargātām personām, kam jāliedz ceļot, izvērtējot lēmumu pieņemšanas procedūras un kritērijus, ko noteicis likumdevējs, ir veicināt tiesībsargājošo iestāžu darbinieku izpratni par tiesībām liegt neaizsargātai personai izceļot no Latvijas Republikas. Rakstā tiks analizēts tiesiskais regulējums, valsts iestāžu pilnvaras lēmuma par izceļošanas aizliegumu pieņemšanā, vērtēta ietekme uz indivīdu un sabiedrību, lai sniegtu atbildi uz jautājumu: vai izceļošanas liegums ir nepieciešams, un vai tas garantē brīvības, drošības un tiesiskuma telpas aizsardzību? Pētījumā ierobežotā apjoma dēļ, nepretendējot uz vispusīgu analīzi, tiks izvērtētas policijas tiesības likumā noteiktajā kārtībā liegt neaizsargātai personai izceļot no Latvijas Republikas.

1. Brīdinājumi par neaizsargātām personām

Ieviešot starptautiskās prasības nacionālajā regulējumā, ir svarīgi ievērot gan nacionālās intereses, gan prasību pilnvērtīgu pārņemšanu un atbilstību pamatidejai. Vispirms izvērtēsim tiesiskā regulējuma evolūciju, kas attiecas uz liegumu neaizsargātai personai izceļot no Latvijas Republikas.

Šengenas informācijas sistēmas izveidošana sākotnēji tika noteikta Šengenas konvencijā.¹ Attiecībā uz izceļošanas aizliegumu Šengenas konvencijas 97. pantā ir noteikts: “Informāciju par pazudušām personām vai personām, kas aizsardzības vai draudu novēršanas nolūkā ir uz laiku jāapsargā, pēc ziņotājas Puses kompetentas iestādes vai kompetentas tiesu varas iestādes pieprasījuma iekļauj datubāzē, lai policijas amatpersonas varētu darīt zināmu šo personu uzturēšanās vietu ziņotājai Pusei vai lai varētu nogādāt tās drošībā ar mērķi neļaut turpināt ceļojumu, ja valsts likumi to ļauj. Tas jo īpaši attiecas uz nepilngadīgajiem un personām, kuras jāinternē pēc kompetentas iestādes lēmuma. Informācijas paziņošanai vajadzīga pazudušās personas piekrišana, ja tā ir pilngadīga.”

Globalizācijas procesi ietekmēja sabiedrības paradumus pārrobežu kontekstā, un bija nepieciešams pilnveidot sākotnēji izveidoto SIS, nodrošinot juridisku pamatu otrās paaudzes Šengenas informācijas sistēmai (turpmāk – SIS II). Padomes lēmums 2007/533/TI² (turpmāk – Padomes lēmums) paredzēja nosacījumus un kārtību tādu brīdinājumu ievadīšanai un apstrādei SIS II, kas izdoti attiecībā uz personām un priekšmetiem, un papildinformācijas un papildu datu apmaiņai ar mērķi policijas un tiesu iestādēm sadarboties krimināllietās.

¹ 1990. gada 19. jūnija Konvencija, ar ko īsteno 1985. gada 14. jūnija Šengenas Nolīgumu starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām. Pieņemta 19.06.1990. [15.02.2024. red.].

² Padomes lēmums 2007/533/TI par otrās paaudzes Šengenas informācijas sistēmas (SIS II) izveidi, darbību un izmantošanu: Eiropas Savienības lēmums. Pieņemts 12.06.2007. [15.02.2024. red.].

Padomes lēmuma VI nodaļā noteikts, ka datus par pazudušām personām, kuras jāaizsargā un/vai kuru atrašanās vieta ir jānoskaidro, ievada SIS II pēc brīdinājuma izdevējas dalībvalsts kompetentas iestādes lūguma. Bija paredzētas šādas personu kategorijas:

- a) pazudušas personas, kas jāaizsargā:
 - i) viņu pašu aizsardzībai,
 - ii) lai novērstu draudus;
- b) pazudušas personas, kas nav jāaizsargā.

Kompetentiem dienestiem, konstatējot personu, par kuru izdots attiecīgais brīdinājums, šī persona ir jānogādā drošībā, lai neļautu turpināt ceļojumu, ja to atļauj attiecīgās valsts tiesību akti. Latvijā tiesību aktos ne ceļojuma liegums, ne izceļošanas aizliegums 2007. gadā netika paredzēts. Savukārt 2017. gadā Nacionālās drošības likumā bija pieņemti grozījumi³, un 18.¹ pantā paredzēts izceļošanas aizliegums.

No likumprojekta "Grozījums Nacionālās drošības likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma izriet, ka šo nepieciešamību izraisīja valsts drošības jautājumi. Lielbritānijā, Dānijā, Vācijā un Nīderlandē jau bija veiktas izmaiņas normatīvajos aktos ar mērķi novērst radikalizācijas un ekstrēmisma izplatīšanos.

Starptautiskais pretterorisma centrs (turpmāk – ICCT) un starptautiski atzītais ekspertīzes centrs starptautisko publisko tiesību, starptautisko privāttiesību un Eiropas tiesību jomā *T.M.C. Asser* institūts veica pētījumus par pretterorismu, apkopojot datus par ārvalstu kaujiniekiem. Pētījuma rezultāti⁴ liecina, ka uz Sīriju un Irāku, lai pievienotos teroristiskiem grupējumiem, izbrauca no Vācijas ap 1150 ārvalstu kaujinieku, starp tiem vismaz 200 sievietes; no Spānijas – ap 258 un no tiem vismaz 31 sieviete; no Šveices – ap 78; no Turcijas – no 5000 līdz 6581; no Apvienotās Karalistes – ap 900; no Beļģijas – ap 430; no Dānijas – ap 161; no Francijas – ap 1490, un tas ir visvairāk starp Eiropas Savienības valstīm. Eiropas Komisija radikalizāciju definējusi kā procesu, kura laikā cilvēki pieņem viedokļus, uzskatus un idejas, kas var novest pie terorisma.

Nacionālās drošības likumā izceļošanas aizliegums attiecināms uz pilsoņiem, nepilsoņiem, personām, kurām Latvijas Republikā piešķirts bezvalstnieka vai alternatīvais statuss, bēgļiem, kā arī tās valsts valstspiederīgajiem, kura piemēro Šengenas *acquis* nosacījumus par personu brīvu pārvietošanos, bet kuriem Latvijas Republikā izsniegta uzturēšanās atļauja, un citas valsts valstspiederīgajiem, attiecībā uz kuriem nav iespējams pieņemt lēmumu par liegumu ieceļot Latvijas Republikā.

Radikalizācijas riskam īpaši pakļauti nepilngadīgie, viņiem nav pilnīgas izpratnes par iesaistīšanās mērķi prettiesiskajos militārajos vai bruņotajos formējumos, līdz ar to viņi uzskatāmi par mazāk aizsargātiem.

Izceļošanas aizlieguma mērķis nav sodīt personu par izdarītu likumpārkāpumu, bet gan preventīvi novērst potenciālu nacionālās drošības interešu apdraudējumu, faktiski liedzot personai iespēju ārpus valsts iesaistīties tādās pret Latvijas Republikas nacionālo drošību vērstās darbībās, kas varētu būt arī atbilstoši Krimināllikumam sodāmas.⁵

³ Grozījums Nacionālās drošības likumā: LV likums. Pieņemts 22.06.2017. [14.03.2024. red.].

⁴ The Foreign Terrorist Fighters Knowledge Hub is a go-to place for information related to individuals who have left their country of residence or nationality to join terrorist groups in Syria and Iraq. Pieejams: <https://www.foreignterroristfighters.info/> [aplūkots 14.03.2024.].

⁵ Augstākās tiesas 14.07.2023. spriedums Nr. SA-1/2023, 24.8. punkts. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments> [aplūkots 05.03.2024.].

Nacionālās drošības likuma 18.¹panta otrajā daļā skaidri paredzēts, ka aizliegums izceļot no Latvijas Republikas var tikt noteikts tikai nacionālās drošības interesēs, kad personas plānotā darbība var būt vērsta pret tām un radīt nacionālās drošības apdraudējumu.⁶

Tātad jāsecina, ka ierobežot personas tiesības ceļot ir galējais līdzeklis, izceļošanas liegumam nav sodīšanas, bet preventīva funkcija. Turklāt tas ir individuāls pasākums un noteikts ar iespējami īsāku laiku. Praktisku apsvērumu dēļ šo aizliegumu, pieņemot lēmumu, nosaka iekšlietu ministrs pēc valsts drošības iestādes vadītāja atzinuma saņemšanas. Lai šis lēmums būtu izpildāms, arī Personu apliecināšu dokumentu likumā tika veikti grozījumi, papildinot 2. pantu ar piekto daļu šādā redakcijā: “(5) Ja iekšlietu ministrs ir pieņēmis lēmumu par aizliegumu Latvijas pilsonim, nepilsonim, personai, kurai Latvijas Republikā piešķirts bezvalstnieka vai alternatīvais statuss, vai bēglim izceļot no Latvijas Republikas, minētajai personai izsniegtais personu apliecinātais dokuments (personas apliecība) nav ceļošanas dokuments.”⁷ Izceļošanas lieguma izpilde Šengenas zonā tika nodrošināta, ievietojot brīdinājumus SIS.

2. Neaizsargātas personas atjaunotā SIS

Tiesībsargājošo iestāžu sadarbības attīstība, jaunas tehnoloģiskās iespējas un mūsdienīgi apdraudējumi noteica nepieciešamību pēc SIS pilnveidošanas un stiprināšanas. Jaunu brīdinājumu kategoriju, paplašinātā datu apjoma un uzlabotās funkcionalitātes juridisko pamatu pieņēma 2018. gadā, un to Eiropas Savienībā veido trīs regulas:

- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula 2018/1862 par Šengenas informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu policijas sadarbībā un tiesu iestāžu sadarbībā krimināllietās un ar ko groza un atceļ Padomes Lēmumu 2007/533/TI un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1986/2006 un Komisijas Lēmumu 2010/261/ES (turpmāk – Policijas regula). Tika noteikts, ka Regula piemērojama kopš 2023. gada 7. marta;
- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula 2018/1860 par Šengenas informācijas sistēmas izmantošanu to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanai, kuri dalībvalstīs uzturas nelikumīgi (turpmāk – Atgriešanas regula);
- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula 2018/1861 par Šengenas informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu robežpārbaudē jomā un ar kuru groza Konvenciju, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu un groza un atceļ Regulu (EK) Nr. 1987/2006 (turpmāk – Robežu regula).

Policijas regulas VII nodaļas “Brīdinājumi par pazudušām personām vai neaizsargātām personām, kam jāliedz ceļot” 32. pantā ir uzskaitītas piecas personu kategorijas, bet liegums izceļošanai attiecināms tikai uz divām. Policijas regulas 32. panta 1. punkta d apakšpunkta izpratnē kā “neaizsargāta persona” var būt “bērni, kuriem jāliedz ceļot un attiecībā uz kuriem pastāv konkrēts un acīmredzams risks, ka tos var aizvest no dalībvalsts teritorijas vai viņi var to atstāt”.

⁶ Augstākās tiesas 14.07.2023. spriedums Nr. SA-1/2023, 13.5. punkts. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments> [aplūkots 05.03.2024.].

⁷ Grozījumi Personu apliecināšu dokumentu likumā: LV likums. Pieņemts 22.06.2017. [aplūkots 05.03.2024.].

Turpmākais iedalījums izceļ trīs scenārijus, kas varētu notikt ar bērniem un kāpēc viņus ir nepieciešams aizsargāt ar izbraukšanas liegumu. Proti, atstājot valsts teritoriju, viņi var:

- 1) kļūt par cietušajiem cilvēku tirdzniecībā vai saistībā ar piespiedu laulību, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu vai citiem ar dzimumu saistītas vardarbības veidiem;
- 2) kļūt par cietušajiem vai tikt iesaistīti teroristu nodarījumos;
- 3) tikt iesaukti vai iesaistīti bruņotās grupās vai kuriem var likt aktīvi piedalīties karadarbībā.⁸

Nacionālajā līmenī SIS izmantošanas kārtību, par tās darbības nodrošināšanu atbildīgās institūcijas un iestādes, kā arī minēto institūciju un iestāžu funkcijas nosaka Šengenas informācijas sistēmas darbības likums.⁹ Tomēr attiecībā uz izceļošanas aizliegumu bija nepieciešams veikt grozījumus likumā “Par policiju”, Personu apliecināšu dokumentu likumā,¹⁰ izstrādāt “Personu izceļošanas un izvešanas liegumu reģistra noteikumus”¹¹ (turpmāk – noteikumi). Noteikumu izdošana bija nepieciešama, lai vienkopus uzturētu ziņas par izceļošanas aizliegumiem un nodrošinātu šo ziņu iekļaušanu Šengenas informācijas sistēmā, norādot brīdinājuma mērķi un pieprasīto rīcību. Ziņu iekļaušana reģistrā seko pēc lēmuma par izceļošanas aizliegumu pieņemšanas. Savukārt lēmumā jānorāda riska kategorija, uz kuru attiecināma neaizsargātā persona. Noteikumos¹² ir paredzētas desmit kategorijas, no kurām sešas ir attiecināmas uz bērniem un četras uz pilngadīgām personām. Kompetence iekļaut ziņas reģistrā ir piešķirta Valsts policijai un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei. Tiesības piekļūt reģistrā iekļautajām ziņām ir Valsts policijai, valsts drošības iestādēm, Valsts robežsardzei, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei. Citas valsts pārvaldes iestādes, tiesas, prokuratūras struktūrvienības ir tiesīgas saņemt ziņas no reģistra, vēršoties Iekšlietu ministrijas Informācijas centrā.

3. Policijas tiesības pieņemt lēmumu par izceļošanas aizliegumu

Papildinot likuma “Par policiju” 12. pantu ar 30.¹ punktu¹³, policijai tika paredzētas tiesības “likumā noteiktajā kārtībā liegt Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 28. novembra Regulas (ES) 2018/1862 par Šengenas informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu policijas sadarbībā un tiesu iestāžu sadarbībā krimināllietās un ar ko groza un atceļ Padomes lēmumu 2007/533/TI un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (EK) Nr. 1986/2006 un Komisijas lēmumu 2010/261/ES. Pieņemta 28.11.2018. [07.03.2024. red.]”

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula 2018/1862 par Šengenas informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu policijas sadarbībā un tiesu iestāžu sadarbībā krimināllietās un ar ko groza un atceļ Padomes Lēmumu 2007/533/TI un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1986/2006 un Komisijas Lēmumu 2010/261/ES. Pieņemta 28.11.2018. [07.03.2024. red.]

⁹ Šengenas informācijas sistēmas darbības likums: LV likums. Pieņemts 14.06.2007. [20.02.2024. red.]

¹⁰ Personu apliecināšu dokumentu likums: LV likums. Pieņemts 12.01.2012. [03.03.2024. red.]

¹¹ Personu izceļošanas un izvešanas liegumu reģistra noteikumi: Ministru kabineta 2024. gada 23. janvāra noteikumi Nr. 7 [03.03.2024. red.]

¹² Personu izceļošanas un izvešanas liegumu reģistra noteikumi: Ministru kabineta 2024. gada 23. janvāra noteikumi Nr. 7 [03.03.2024. red.]

¹³ Grozījumi likumā “Par policiju”: LV likums. Pieņemts 14.12.2023. [03.03.2024. red.]

2010/261/ES 32. panta 1. punkta “d” un “e” apakšpunktā minētajai personai (turpmāk — neaizsargāta persona), iestājoties kādam no attiecīgajās normās norādītajiem gadījumiem, izceļot no Latvijas Republikas, lai draudu novēršanas nolūkā uz laiku šo personu aizsargātu.”¹⁴

Likuma projekta izstrādes laikā gan no Tieslietu, gan Labklājības ministrijas tika izteikti pamatoti iebildumi un precizējumi, piemēram, Labklājības ministrija izteica bažas, ka likuma norma varētu tikt interpretēta pārāk plaši, nosakot izceļošanas aizliegumu plašākam personu lokam, nekā to paredz Regula 2018/1862. Savukārt Tieslietu ministrija norādīja, ka Latvijas tiesību akti skaidri nedefinē neaizsargāto personu kategoriju.

Pieļaujamā tiesību normas skaidrības un paredzamības pakāpe ir atkarīga arī no attiecīgā normatīvā akta satura un tā piemērošanas jomas, kā arī nozares, kura tiesību normai jāregulē, specifikas.¹⁵ Šajā konkrētajā gadījumā gan specifika, gan piemērošanas joma ir tiešām ļoti plašas, jo tā attiecināma ne tikai uz personām, kam liegta izbraukšana, bet arī uz tām personām, kuras varētu izvest.

Personu izceļošanas un izvešanas liegumu reģistrā tiek iekļautas ziņas arī par bērniem, attiecībā uz kuriem tiesa ir pieņēmusi lēmumu par aizliegumu viņus izvest no valsts.

Attiecībā uz bērniem, kurus aizliegts izvest no valsts, lēmumu pieņem tiesā: “Tiesa pēc puses lūguma vai savas iniciatīvas pieņem pagaidu lēmumu, ar kuru līdz lēmuma taisīšanai lietā par bērna prettiesisku pārvietošanu pāri robežai uz Latviju vai aizturēšanu Latvijā nosaka aizliegumu bērna izvešanai no valsts. Tiesa lēmumu nekavējoties pēc tā pieņemšanas nosūta Valsts policijai un Valsts robežsardzei uz to norādītajām elektroniskā pasta adresēm.”¹⁶ Līdz ar Personu izceļošanas un izvešanas liegumu reģistra izveidošanu Valsts policijas kompetence paplašinājās ar pienākumu nekavējoties pēc tiesas lēmuma saņemšanas par aizliegumu izvest bērnu no Latvijas Republikas iekļaut ziņas reģistrā.

Aprakstītie sadarbības veidi arvien biežāk ienāk ikdienā. Bez ciešas valsts institūciju sadarbības nav iespējams īstenot noteikto termiņu – “nekavējoties” – un sasniegt personas izceļošanas vai izvešanas no valsts novēršanu. Arī Valsts policijai ir pienākums nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā dienā, informēt Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi, lai uz lēmuma noteikto laiku dokuments iegūtu statusu kā ceļošanai nederīgs.

Attiecībā uz policijas lēmumiem par izbraukšanas aizliegumu vēl nav izveidojusies tiesu prakse, jo likuma grozījumi stājās spēkā 2024. gada 1. janvārī. No Eiropas Savienības tiesu prakses¹⁷ izriet, ka ir pieļaujams valsts tiesiskais regulējums, ar kuru ir atļauts ierobežot dalībvalsts pilsoņa tiesības izceļot.

¹⁴ Likums “Par policiju”: LV likums. Pieņemts 04.06.1991. [03.03.2024. red.].

¹⁵ Satversmes tiesas 19.02.2021. spriedums lietā Nr. 2020-23-01, 18. punkts. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?search%5Bnumber%5D=2020-23-01>.

¹⁶ Grozījumi Civilprocesa likumā: LV likums. Pieņemts 11.11.2021. [16.02.2024. red.].

¹⁷ EST 10.07.2008. spriedums lietā C-33/07 “ministerul Administratiei si Internelor-Directia Generala de pasapoarte via Gheorghie Jipa”.

Kopsavilkums

1. Policijas regulas 2018/1862 32. pantā minētas divas brīdinājumu kategorijas: “brīdinājumi par pazudušām personām” un “brīdinājumi par neaizsargātām personām, kam jāliedz ceļot”. Šā brīdinājuma mērķis ir novērst riskam pakļautu bērnu vai potenciālu cilvēku tirdzniecības vai ar dzimumu saistītas vardarbības upuru nolaušanu.
2. Nacionālajā līmenī lēmumu par izceļošanas aizliegumu ir tiesīgs pieņemt Valsts policijas priekšnieka pilnvarotais darbinieks; tiesa pieņem lēmumu par aizliegumu izvest bērnu no Latvijas Republikas; lēmumu par aizliegumu personai izceļot no Latvijas Republikas pieņem iekšlietu ministrs. Pēc lēmumu pieņemšanas seko ziņu iekļaušana Personu izceļošanas un izvešanas liegumu reģistrā, kuru uztur Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. Lai katra lēmuma, kas pieņemts, balstoties uz saviem argumentiem, mērķis tiktu sasniegts, ziņas no reģistra būtu iekļaujamas Šengenas informācijas sistēmā.
3. Likumdevējs ir izveidojis juridisku pamatu, lai personu pārvietošanas brīvības ierobežojums būtu leģitīms. Katra lēmuma pieņēmēja individuāls uzdevums ir izvērtēt visus aspektus, apzinoties ietekmi gan uz cilvēku, gan uz sabiedrību, un vienlaikus dziļi izprast šā lieguma būtību un nozīmi brīvības, drošības un tiesiskuma aizsardzībā.